

Бутенко Володимир

доктор педагогічних наук, професор,

член-кореспондент НАПН України,

м. Херсон, Україна

butenkoVG@online.ua

Бутенко Наталія

кандидат педагогічних наук, доцент,

м. Херсон, Україна.

butenkoni@online.ua

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

***Анотація.** Розглянуто проблему, яка в умовах сьогодення набула особливої актуальності, а саме: формування компетентності студентів у певних галузях знань. Розкрито сутність поняття естетична компетентність, змістове наповнення зазначеного процесу, а також характер та способи їх освоєння студентами у процесі дистанційної освіти. Акцентується увага на тому, що естетична компетентність є багатофункціональною якістю особистості і передбачає широкий спектр професійної підготовки. Визначено суттєві ознаки естетичної компетентності особистості. Зроблено висновок, що оптимальним підходом до вирішення формування естетичної компетентності має бути послідовне й системне залучення майбутніх фахівців до активного освоєння естетичних цінностей під час професійного навчання.*

***Ключові слова:** професійна підготовка, формування, естетична компетентність, активний суб'єкт, естетичний досвід.*

***Annotation.** The problem, which in today's conditions has acquired particular relevance, namely the formation of students' competence in certain fields of knowledge, is considered. The essence of the concept of aesthetic competence, the content of the specified process, as well as the nature and methods of their development by students in the process of distance education are revealed. Attention is focused on the fact that aesthetic competence is a multifunctional quality of a person and involves a wide range of professional training. The essential features of aesthetic competence of a person are identified. It was concluded that the optimal approach to solving the problem of forming aesthetic competence should be the consistent and systematic involvement of future specialists in the active development of aesthetic values during professional training.*

***Key words:** professional training, formation, aesthetic competence, active subject, aesthetic experience.*

Вступ. Сучасна освітня практика в Україні знаходиться на етапі свого інноваційного розвитку, збагачення змістової й організаційної складової. Працівники загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти прагнуть осмислити найважливіші закономірності освітнього впливу на особистість, знайти відповідь на питання, що пов'язані з підвищенням ефективності та якості набуття студентами необхідного їм професійного досвіду. Актуальність й гострота вказаних питань особливо відчувається у зв'язку з впровадженням дистанційної освіти, яка відкриває широкий простір для поширення серед студентської молоді необхідних знань, формування системи понять та уявлень про навколишній світ у різних аспектах його виміру, набуття досвіду самоорганізації та самовдосконалення у професійній сфері.

Мета статті - на основі аналітичного дослідження теорії та практики професійної підготовки здобувачів вищої освіти визначити педагогічні аспекти формування естетичної компетентності майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу. Важливо зазначити, що в процесі дистанційної освіти питання компетентності майбутніх фахівців знаходять

певне осмислення вченими й висвітлення у науковій літературі. Знайшли достатньо широке обговорення серед вчених найважливіші аспекти організації дистанційної освіти, наповнення її сучасним змістом, упровадження інноваційних технологій, пов'язаних з інформаційним забезпеченням студентів та розвитком у них необхідних знань, умінь й навичок професійно орієнтованого змісту. Усе це переконує у доцільності упровадження теоретичного й експериментально обґрунтованого досвіду дистанційного навчання майбутніх фахівців, організації подальших наукових пошуків у вказаному напрямку.

Питання формування компетентності студентів у певних галузях знань заслуговує особливої уваги. Адже йдеться не лише про змістове наповнення вказаного процесу окремими видами знань, але й про характер та способи їх освоєння студентами у процесі дистанційної освіти. Наголошуючи на важливості цього питання, хочемо констатувати, що в сучасній освітній практиці залишається найбільш проблематичною практика формування естетичної компетентності студентів у процесі дистанційного навчання та професійної підготовки. Адже йдеться про освоєння студентами особливого досвіду, який передбачає емоційно-чуттєву активність, інтелектуально-понятійну системність, креативно-пошукову діяльність, інтерпретаційно-ціннісну спрямованість [1].

Естетична компетентність студентів пов'язана з їх можливостями сприймати, оцінювати, усвідомлювати, інтерпретувати окремі предмети, процеси та явища професійної діяльності у їх цілісності, гармонійності, виразності, взаємозв'язку змісту і форми, зовнішнього і внутрішнього, емоційного та інтелектуального, теоретичного і практичного, наявного і можливого. Адже естетична компетентність є багатофункціональною якістю особистості і тому передбачає широкий спектр професійної підготовки, спроможності встановлювати неформальний зв'язок із зовнішнім середовищем, визначати в ньому суттєве, важливе, функціонально значиме, перспективне та доцільне. Набуття студентами естетичної компетентності створює важливі

передумови для становлення їх в якості активного суб'єкта професійної діяльності, спроможного не лише спрощено комунікувати з навколишнім середовищем, а й забезпечувати з ним активну співпрацю, співтворчість та самореалізацію.

Суттєвою ознакою естетичної компетентності особистості є те, що за своїм змістовим наповненням вона не обмежується окремою сферою діяльності. Вона виявляє себе в таких її сферах, як художня, дизайнерська, наукова, декоративна, виробнича, педагогічна, культуротворча, правова, екологічна, політична, соціальна, військова, правоохоронна та ін. Саме тому в умовах сьогодення на необхідності й важливості урахування естетичної компетентності майбутніх фахівців вчені наголошують, характеризуючи такі сфери професійної взаємодії, як «людина-людина», «людина-суспільство», «людина-природа», «людина-праця». У кожній із зазначених сфер взаємодії людини з навколишнім світом естетична ідея набуває помітного значення, усвідомлюється як важлива, сучасна, необхідна, об'єктивна та всеосяжна. Наголошуючи на цьому майбутні фахівці починають свідомо реагувати на прояви прекрасного, естетичного, витонченого, досконалого, гармонійного у своїй професійній діяльності, наголошують на необхідності її організації за законами краси [2].

Немає сумніву в тому, що успішно освоювати навколишню дійсність і свою професійну діяльність особистість може лише за умови естетичної компетентності, наявності відповідного естетичного досвіду, розвитку системних вмінь та навичок, необхідних для сприймання, оцінювання, інтерпретації проявів естетичного. Саме тому перед сучасною освітньою практикою важливим постає завдання щодо формування естетичної компетентності студентів, здатних бути не лише формальними спостерігачами й шанувальниками проявів прекрасного , але й дієвими учасниками того, що пов'язане з творенням та збагаченням естетичного під час виконання професійних функцій.

Для успішного формування естетичної компетентності студентів важливим є забезпечення основних її складових: емоційної, інтелектуальної та креативної.

Йдеться про ті складові, без яких естетична компетентність не спроможна сформуватись як духовно-практична властивість особистості, адже вона не передається студентам в остаточному і завершеному варіанті, а з'являється як якість особистості лише у процесі безпосереднього освоєння об'єктивної дійсності за законами краси [3]. Зазначену особливість вказаного процесу не завжди ураховують в освітній практиці, що призводить до формалізації естетичних знань, спрощенню їх змісту, розгляду як унормованої якості. За таких обставин естетична компетентність втрачає свою суб'єктивність і функціональну значимість, перетворюється у спрощений варіант пізнання прекрасного в навколишній дійсності та житті людини.

Можемо бачити, що професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах сьогодення покликана всебічно сприяти формуванню у студентів естетичної компетентності. Вирішення цього завдання не може обмежуватися педагогічними діями, які мають епізодичний чи вибірковий характер [4]. Оптимальним підходом до вирішення вказаного завдання має бути послідовне й системне залучення майбутніх фахівців до активного освоєння естетичних цінностей під час професійного навчання та виконання професійно орієнтованих видів діяльності. У контексті набуття студентами професійного досвіду важливо акумулювати їх увагу на необхідності досягнення високої якості за рахунок естетизації професійних дій та надання їм цілісного, виразного та досконалого характеру.

Для успішного формування у студентів естетичної компетентності доцільно забезпечувати передусім їх емоційно-чуттєву активність, готовність до встановлення комунікативного зв'язку з об'єктами професійної діяльності на основі естетичних почуттів, здатних передавати ціннісне ставлення до сприйнятих предметів, явищ процесів, якостей тощо. Адже естетичні співпереживання здатні допомогти особистості встановлювати безпосередній зв'язок з професійною сферою, викликати спроможність сприймати об'єктивну реальність у взаємозв'язку її найважливіших проявів. За умов емоційно-чуттєвої активності студенти набувають необхідний їм естетичний досвід,

привчаються не лише до накопичення емоційних вражень та переживань, але й виявляють спроможність емоційно реагувати на різні прояви професійної діяльності, спираючись на актуалізовані раніше естетичні почуття, інтереси, потреби тощо. На цій основі утворюється перша складова естетичної компетентності, яка засвідчує про важливі для студентів якісні прояви навколишнього середовища, поведінки людини, творів художньої культури, суспільних подій тощо.

Не менш суттєвою складовою естетичної компетентності майбутніх фахівців слід вважати інтелектуальну активність, яка покликана супроводжувати процес професійної підготовки, визначати можливості студентів на етапі освоєння наукових, теоретичних та прикладних знань, вмінь та навичок. Оволодіння необхідною естетичною інформацією, пов'язаною з професійною діяльністю, має важливе значення. Проте, її використання залишається часом обмеженим, ураховуючи, що увага студентів зосереджується переважно на знаннях, які мають формальний характер і не торкаються власне системи особистісних понять, переконань, світоглядних поглядів тощо. За цих обставин втрачається інтелектуальний зв'язок студентів з предметами та процесами, які мають місце в професійній сфері. Особистість не набуває того досвіду, який би засвідчував місце та можливості майбутніх фахівців в системному осмисленні своєї професійної діяльності, її відповідності ціннісним критеріям та показникам.

Наукові спостереження засвідчують, що інтелектуальна активність студентів сприяє формуванню у них спроможності усвідомлювати себе в якості визначального чинника виробничого процесу, від ставлення якого може залежати ефективність прийнятих рішень, послідовність професійних дій, системність технологічного забезпечення тощо. Наявність естетичних знань, понять, уявлень у студентів дозволяє здійснювати інтелектуальні дії, пов'язані з оцінкою того, що можна віднести до категорії досконалого, виразного, красивого, гармонійного. За таких обставин відбувається формування естетичної компетентності майбутніх фахівців, розвивається їх бачення себе як

організатора професійної діяльності, яка б відповідала особистісним критеріям естетичного змісту.

Слід зазначити, що у процесі формування естетичної компетентності студентів заслуговує на увагу така складова цього духовно-практичного утворення, яка пов'язана з креативною діяльністю. Йдеться про залучення майбутніх фахівців до творчого осмислення окремих проявів професійної майстерності, виконання професійних дій в залежності від наявної виробничої ситуації, надання предметам та явищам конкретної інтерпретації тощо. Креативний характер діяльності може бути різний за своєю спрямованістю, змістом, формою та способами виконання. Саме тому не слід залишати поза увагою студентів необхідність досягнення ними творчих результатів, які б характеризувалися з погляду їх виразності, цілісності, узгодженості та зв'язку змісту і форми, зовнішнього і внутрішнього, традиційного та інноваційного, загального та індивідуального. За таких обставин студенти набувають необхідний їм естетичний досвід, привчаються сприймати й усвідомлювати творчу діяльність як процес наближення до світу прекрасного, досконалого та витонченого.

Висновки. Підсумовуючи педагогічні аспекти формування естетичної компетентності студентів у процесі професійної підготовки можемо констатувати, що вказаний процес може бути успішно реалізований в сучасних закладах освіти. Для цього необхідно спрямувати освітньо-виховні зусилля на активне впровадження естетичної ідеї на етапі розвитку емоційної, інтелектуальної та креативної складової естетичної компетентності майбутніх фахівців, відкривати перед ними широкі можливості організації професійної діяльності за законами краси.

Список використаних джерел

1. Бутенко В.Г. Формування естетичної свідомості та діяльності особистості засобами дизайн-середовища. Полтавська школа етнодизайну: кол. монографія. за ред. Титаренко В.П. Полтава: «Астроя», 2020. С.25-37.

2. Томашевський В.В. Естетична культура як невід’ємна частина професійної підготовки майбутніх дизайнерів. *Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Кривий Ріг. 23-24 березня 2017. С. 14-17.

3. Бутенко В.Г. Роль естетичних цінностей в системі професійної підготовки майбутніх фахівців. *Етнодизайн у контексті відродження української національної ідентичності та європейської інтеграції*: збірник наукових праць. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2024. Книга 1. С. 64-66.

4. Актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців: збірник наукових праць. Вип. 1. Херсон: ПЛЮС, 2017. 80 с.